

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.217>

УДК 378.091.212:159.944.4:355.01

Л. П. Кириченко-Стасюк,

к. пед. н., доцент,

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1131-7825>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ У ВОЄННИЙ ЧАС

L. Kyrychenko-Stasiuk,

PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, KROK University

ENSURING THE MENTAL PERFORMANCE OF UNIVERSITY STUDENTS IN WARTIME

У статті наголошується, що в умовах російсько-української війни особливої актуальності набувають питання забезпечення розумової працездатності студентської молоді, оскільки тривале перебування у стресових умовах негативно впливає на психоемоційний стан, когнітивні процеси та ефективність навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Постійна небезпека, повітряні тривоги, вимушене дистанційне та змішане навчання, інформаційне перевантаження, емоційне напруження, порушення режиму праці та відпочинку, недостатня фізична активність і соціальна

ізоляція спричиняють зниження концентрації уваги, погіршення пам'яті, підвищення рівня втоми та нервового виснаження студентів. За таких умов проблема підтримання належного рівня розумової працездатності стає важливою складовою забезпечення якості освітнього процесу та збереження психічного здоров'я молоді.

У роботі розглядаються основні чинники, що впливають на рівень розумової працездатності студентів, а також можливості подолання втоми, викликані тривалими стресовими ситуаціями. Проаналізовано особливості адаптації студентів до навчальної діяльності в умовах підвищеного психоемоційного навантаження та визначено роль індивідуальних психофізіологічних характеристик, зокрема типів вищої нервової діяльності, у процесі відновлення працездатності. Встановлено, що ефективність навчання значною мірою залежить від здатності студентів підтримувати оптимальний рівень психічної активності, організовувати режим праці та відпочинку, використовувати засоби психоемоційного розвантаження та адаптуватися до нових умов освітнього середовища. Особливу увагу приділено впливу стресових факторів воєнного часу на мотивацію студентів до навчання, рівень їхньої емоційної стабільності та здатність до засвоєння навчального матеріалу. Визначено, що систематичне психоемоційне перенапруження може призводити до погіршення когнітивних функцій, втрати інтересу до навчання та зниження академічної успішності. У зв'язку з цим актуальним є впровадження комплексу заходів, спрямованих на підтримання працездатності студентської молоді, серед яких раціональна організація навчального процесу, використання здоров'язбережувальних технологій, психологічна підтримка, дотримання режиму сну та відпочинку, оптимізація навчального навантаження, а також залучення студентів до фізичної активності та соціальної взаємодії. У статті підкреслюється важливість формування в закладах вищої освіти безпечного та психологічно комфортного освітнього середовища, здатного забезпечити підтримку студентів у кризових умовах.

The article emphasizes that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, the issues of ensuring the mental performance of student youth are of particular relevance, since prolonged exposure to stressful conditions negatively affects the psycho-emotional state, cognitive processes and the effectiveness of educational activities of higher education students. Constant danger, air alarms, forced distance and blended learning, information overload, emotional stress, violation of the work and rest regime, insufficient physical activity and social isolation cause a decrease in concentration of attention, memory deterioration, increased fatigue and nervous exhaustion of students. Under such conditions, the problem of maintaining an adequate level of mental performance becomes an important component of ensuring the quality of the educational process and preserving the mental health of young people.

The paper examines the main factors affecting the level of mental performance of students, as well as the possibilities of overcoming fatigue caused by prolonged stressful situations. The peculiarities of students' adaptation to educational activities in conditions of increased psycho-emotional stress were analyzed and the role of individual psycho-physiological characteristics, in particular types of higher nervous activity, in the process of restoring working capacity was determined. It was established that the effectiveness of education largely depends on the ability of students to maintain an optimal level of mental activity, organize a work and rest regime, use psycho-emotional relief means and adapt to new conditions of the educational environment. Particular attention was paid to the influence of wartime stress factors on students' motivation to study, the level of their emotional stability and the ability to assimilate educational material. It was determined that systematic psycho-emotional overstrain can lead to a deterioration in cognitive functions, loss of interest in learning and a decrease in academic performance. In this regard, it is relevant to implement a set of measures aimed at maintaining the working capacity of student youth, including rational organization of the educational process, use of health-saving technologies, psychological support, compliance with sleep and rest regimes, optimization of the educational load, as well as involving students in physical activity and social interaction. The article emphasizes the importance of creating a safe and

psychologically comfortable educational environment in higher education institutions that can provide support for students in crisis conditions.

Ключові слова: *воєнний час, розумова працездатність, нервовий стрес, довготривала пам'ять.*

Keywords: *wartime, mental performance, nervous stress, long-term memory.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У ВНЗ України педагогами спостерігається погіршення багатьох показників розумової працездатності у великої кількості студентів. До того ж під час екзаменаційних сесій надмірні і часті навантаження на студентів знижують надійність організму, адаптаційні і захисні резерви, що особливо помітно тепер, у стресових ситуаціях воєнного стану. До втоми додаються процеси перевтоми та гострі фази стомлення. Вони все більше відрізняються нервово-емоційним напруженням організму, малою рухливістю, можливістю виникнення конфліктних ситуацій та ін. Адже розумова діяльність будь-якої складності не супроводжується великими статистичними витратами, не потребує значного збільшення в крові вмісту цукру, гормонів тощо. На відміну від фізичної для неї не обов'язкова інтенсивна "бура". Водночас вона супроводжується емоціями і значними змінами у функціональних системах організму: прискорюється дихання, підвищується артеріальний тиск, прискорюється пульс. Відсутність комплексних методів оцінки і регламентації навантаження при розумовій діяльності утруднює чітку класифікацію її напруженості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростання наукового інтересу до проблем забезпечення розумової працездатності студентської молоді, особливо в умовах сучасних суспільних викликів та воєнного стану. Теоретичні засади розвитку особистості, освітнього процесу та психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності висвітлено в

працях В. Г. Кременя [1], С. М. Максименка [6] та інших науковців, які розглядають освіту як важливий чинник формування інтелектуального потенціалу особистості. Питання розумової діяльності, працездатності та шляхів її підвищення досліджували В. В. Крижанівська [4] та А. В. Магльований [5], які акцентували увагу на взаємозв'язку психофізіологічного стану студентів, рівня фізичної активності та ефективності навчальної діяльності. Особливості мовленнєвої комунікації та адаптації студентів до освітнього процесу розкрито у працях В. В. Кизилової [3]. Значну увагу сучасні дослідники приділяють функціонуванню системи освіти в умовах війни. Зокрема, у наукових працях та аналітичних матеріалах Інституту освітньої аналітики, монографії «Українська освіта в умовах війни», а також дослідженнях І. Б. Шевчук та А. В. Шевчук [8] висвітлено основні виклики, пов'язані з організацією освітнього процесу, психологічним станом здобувачів освіти та необхідністю адаптації закладів вищої освіти до умов воєнного часу. Водночас проблема забезпечення розумової працездатності студентів університету в умовах тривалого психоемоційного навантаження та нестабільності потребує подальшого комплексного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей забезпечення розумової працездатності студентів університету в умовах воєнного стану, визначення основних чинників, що впливають на ефективність їхньої навчальної діяльності, а також обґрунтування шляхів підтримання та відновлення психоемоційного стану й працездатності студентської молоді в умовах тривалого стресового навантаження.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах воєнного стану бажання студента краще вчитися не завжди збігається з його можливостями, де причиною, здебільшого, є рівень кількісних і якісних показників пам'яті та уваги. Установлено, що різні студенти в умовах як дискретних, так і безперервних розумових навантажень втомлюються по-різному, але рідко хто з них в умовах війни уникає нервових потрясінь. Залежно від рівня адаптації, функціонального стану організму, від інтенсивності надходження

інформації, від форм і глибини її обробки втома має значну варіативність. Можна виділити втому, яка накопичується поступово, протягом тривалого часу і яка виникає швидко. При цьому науковці зазначають, що зміни при розумовій втомі, які відбуваються в організмі різних людей, теж значно відрізняються, незважаючи на однакову інтенсивність зовнішніх інформаційних впливів. Спостерігається погіршення багатьох показників розумової працездатності значної кількості студентів, особливо наприкінці навчального року.

Ми, педагоги, помічаємо, що при багатьох видах розумової діяльності складність завдань, які треба з'ясувати і пізнати в умовах постійної нервової напруги за обмежений відрізок часу, нерідко перевищує адаптаційні можливості студента. Це спричиняє зниження обсягу і якості інформаційної роботи на занятті, характеризується втомою, перевтомою, перенапруженістю більшості аудиторії. А для того, щоб сформувати висококваліфікованого, працездатного спеціаліста, здатного до нестандартного мислення, спроможного генерувати нові ідеї, треба, щоб основні ланки запам'ятовування діяли швидко, диференційовано, щоб перехід у довготривалу пам'ять був повний, і асоціативні процеси виконували важливу роль у творчій діяльності студента, доцільно поєднували потоки інформації, що сприяло б формуванню нових знань. Особливо це стосується розумової роботи студентів в умовах дистанційного навчання, до якого змушені вдаватися навчальні заклади під час війни.

Для характеристики розумової працездатності використовуються, як правило, психофізіологічні показники, одержані шляхом застосування низки методів [12]. Медиками для характеристики розумової працездатності використовуються прилади для оцінки інтенсивності нервових процесів, часу різної структури реакцій тощо. Разом з тим, ще недостатньо відомо, якими засобами і ресурсами користується ефективна розумова праця. У процесі цих пошуків серед педагогів зростає увага до індивідуальної роботи зі студентами, визначення типу вищої нервової системи буквально кожного з них.

Вважаємо, що як ніколи раніше, слід обов'язково брати до уваги наявність з боку викладача індивідуального підходу до кожного студента, при якому типи вищої нервової діяльності (сангвиніки, холерики, меланхоліки, флегматики), до одного з яких в чистому чи суміжному вигляді належить мозок кожної людини, обов'язково враховуються. Не слід обходити увагою й інші, здебільшого біографічні - начитаність, ерудиція, розвиток абстрактного мислення, та генетичні фактори – природньо-генетична здатність до певної діяльності, спроможність до набуття відповідних навичок, як результуюче – можливість застосування на практиці набутих знань.

Установлено, що різні студенти в умовах як дискретних, так і безперервних розумових навантажень втомлюються по-різному. Залежно від рівня адаптації, функціонального стану організму, від інтенсивності надходження інформації, від форм і глибини її обробки втома має теж значну варіативність. Можна виділити втому, яка накопичується поступово, протягом тривалого часу і яка виникає швидко. Науковці зазначають, що зміни при розумовій втомі, які відбуваються в організмі різних людей, теж значно відрізняються, незважаючи на однакову силу зовнішніх інформаційних впливів. Між тим при навчанні студентів цей фактор далеко не завжди багатьма викладачами береться до уваги. В атмосфері війни, отже, індивідуальний підхід до кожного студента - представника певного психічного типу вищої нервової системи з огляду на його розумову працездатність, як зазначалося вище, має посилюватися. Зрозуміло, в атмосфері постійної емоційної напруги, в якій знаходиться країна, кожен її громадянин, зокрема й студент, виділяються, безперечно, найперше холерики. Вони відрізняються підвищеною збудженістю, яскраво вираженими переживаннями. Для студента-холерика в цій ситуації головне – захопитися матеріалом, що значною мірою залежить від викладача, його оригінального, заохочуючого стилю проведення занять. Захопившись справою, такий студент схильний вкладати в неї значні зусилля, навіть

перевантажуючи себе. При цьому полярність у проявах мислительних процесів між холериками з одного боку і флегматиками з іншого помітно зростає. Флегматика відрізняє низький рівень зовнішньої активності. Але стійкість, наполегливість при виконанні завдання дозволяє доводити доручену справу до необхідної розв'язки. У меланхоліків виникає, якщо їх не захопити конкретними завданнями, байдужість, невпевненість, небажання вчитися, нехтування навчанням, проявляються збудження, гнів, навіть плач, неетична поведінка тощо, тобто втрата емоційного самоконтролю. Сангвиніки потребують від викладача глибоких думок, творчого підходу при розкритті матеріалу, володіють високою працездатністю, здатністю зберігати спокій в напружених ситуаціях, відкидати зайві бажання.

Індивідуальні особливості пам'яті проявляються в дитинстві. Подальший її розвиток залежить як від генетичних факторів, так і зовнішніх обставин життя індивіда. Індивідуальний підхід до студента зумовлює необхідність враховувати, який тип пам'яті у нього переважає. Чи це образний тип (краще запам'ятовуються образи предметів та явищ), чи це абстрактний (краще запам'ятовуються поняття, судження, тексти). Крім того, одні студенти сприймають інформацію на слух (аудіалісти), інші – на споглядання (візуалісти), треті – під час запису (моторна пам'ять, що ґрунтується на рухових відчуттях). При послідовному індивідуальному підході до студента слід враховувати і такі поняття, як обсяг пам'яті – кількість фактів, які студент здатен запам'ятати за певний час, точність запам'ятовування – здатність відтворювати інформацію максимально наближено до змісту, готовність до актуалізації матеріалу – швидке відтворення при потребі. Проте високий рівень пам'яті, як переконує практика, не завжди гарантує здатність до необхідних узагальнень матеріалу, формулювання результуючих висновків, тим самим підтверджуючи дієву розумову працездатність. Необхідне ще вміння зосереджуватися, потрібна тривала увага.

Отже, складовою розумової працездатності людини є її увага. На її основі відбувається запам'ятовування, утримання, відновлення інформації. Це складний психічний процес, який, як правило, більшістю студентів таким не усвідомлюється. А між тим саме завдячуючи увазі будь-яка індивідуальна активність індивіда є вибірковою: серед великої кількості об'єктів виділяються лише окремі, які мають запам'ятовуватися. Інакше мимовільність, легкість виникнення уваги, спонукає переключення уваги, забування потрібного з професійної точки зору матеріалу. Спрямування уваги вимагає вольових зусиль і їх занадта тривалість приводить до втоми, а то й до розумового виснаження організму, втрати гостроти пам'яті, в цілому - до зниження розумової працездатності. Тут пам'ять виступає як процес збереження інформації для подальшого її використання.

У сфері пам'яті виділяються такі процеси, як запам'ятовування, відтворення та забування. Педагоги у своїй практичній діяльності, намагаючись розвивати у студентів розумову працездатність, нерідко припускаються непослідовності, докоряючи своїм слухачам у недостатній увазі, фактично ігноруючи згадані психічні процеси. Адже запам'ятовування як процес прийому інформації, кодування її та реєстрації її в пам'яті, може бути мимовільним (коли суб'єкт пасивний, не висуває перед собою мети запам'ятати), і може бути довільним (ставиться собі мета, спонукана - запам'ятати). Збереження в пам'яті - не механічний процес. Разом з тим воно є, на нашу думку, основою розумової працездатності. Таке збереження ґрунтується на довільному запам'ятовуванні, яке повинно мати вагоме інтелектуальне забезпечення, тобто:

1. Розуміння матеріалу (викладач має забезпечити його доступність на рівні інтелекту студента, який при необхідності слід розвивати. Якщо цей розвиток не вдається, такий «інтелект» має бути поза сферою ВНЗ, він тут випадковий).

2. Уловлювання головної думки, що містить матеріал, який засвоюється у тісному зв'язку з попереднім матеріалом. Ця думка має

запам'ятовуватися, зберігатися у пам'яті, періодично повторюватися і при потребі відтворюватися. Таке чергування запам'ятовування з пригадуванням (повторюванням) попередньої інформації поглиблює розумову працездатність і у майбутнього юриста поступово формує професійну працездатність.

Погодьмося, що такі мислительні процеси становлять зміст розумової працездатності. Для успішного спілкування, продуктивної розумової працездатності пам'ять належить невинно тренувати, вчасно перемикаючи на динамічні фізичні дії організму, ліквідовувати його статичну втому, що спричиняє і втому мозку. На цьому фоні дослідження взаємозв'язку фізичної і розумової працездатності набувають значної актуальності, у зв'язку з можливістю їх підвищити в умовах цілеспрямованого і системного управління організмом людини засобами фізичної культури і спорту, тим більше для налагодження психічної рівноваги.

Окремі напрямки цієї проблеми свого часу глибоко і всебічно обговорювалися (І Міжнародна науково-практична конференція "Роль фізичної культури в новому способі життя" (1995р. й ін.). Прогресує думка, що інтенсивні заняття фізичними вправами, спортом не тільки по-різному змінюють кількісні і якісні показники розумової працездатності, але й активно впливають на фізіологічні механізми її забезпечення, що може бути використано в психологічно загострених умовах війни для її оптимізації. У попередні десятиліття представниками спортивної і медичної сфер доведена роль активного відпочинку як засобу підвищення функціонального резерву фізичної і розумової працездатності. Розвиток науки і техніки з року на рік зменшує рухову активність людини не тільки на роботі, але й у побуті. Внаслідок цього загальна м'язова активність організму знижується. Водночас відомо, що опорно-руховий апарат, внутрішні органи і нервова регуляція фізичної і розумової діяльності розвиваються тільки за умови достатньої роботи м'язів, яка забезпечує також витривалість організму проти дії несприятливих факторів.

У попередні десятиліття представниками спортивної і медичної сфер (Крижанівська В., Кузнецов В., Магльований А. й ін.) доведена роль активного відпочинку як засобу підвищення функціонального резерву фізичної і розумової працездатності. Фізична і розумова працездатність мають спільну фізіологічну основу систем і механізмів забезпечення, пов'язаних між собою. Тому проблема оцінки, корекції і управління працездатністю все більше привертає увагу вчених у зв'язку з інтенсифікацією освіти, збільшенням кількості інформації та підвищенням вимог до якості навчання. При цьому фізіологи дійшли висновку, що розумова і фізична діяльність мають спільні ланки у фізіологічних системах. Під час інтенсивної розумової діяльності основне навантаження припадає на центральну нервову систему. При цьому може спостерігатись зорова втома, втома м'язів спини, рук, ніг. З іншого боку і під час фізичної праці людина мислить. Отже, фізична і розумова праця пов'язані між собою. Якщо перша характеризується потужністю, то друга — ступенем напруженості.

Науковці зазначають, що велике практичне значення може мати поява нових комплексних технологій - аспектів працездатності як окремої людини, так і цілих соціально-демографічних груп, що особливо важливо в умовах масової тривожності, нервової напруги. Як зазначають останнім часом викладачі, відсутність комплексних методів оцінки і регламентації навантаження при розумовій діяльності утруднює її діагностику, чітку класифікацію її напруженості, яка, на нашу думку, і надалі має бути спільною проблемою психологів, педагогів, медиків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Щоб правильно організувати розумову роботу, треба розуміти, які психологічні і фізичні функції беруть участь у ній, і як вони змінюються в процесі роботи у зв'язку з її характером і напруженістю. Ще й досі остаточно не відомо, як мозок сприймає і зберігає інформацію. У цій системі постійно й одночасно відбуваються різні процеси, часом протилежної дії (наприклад: збудження і гальмування). Фізіологічна

організація мозку робить його надзвичайно важким для вивчення. Поки що не можна сказати зі впевненістю, як відбувається розумова діяльність. Однак не слід чекати, поки анатоми й фізіологи «розшифрують» мозок. Більш складні форми психічної діяльності, від яких залежить розумова працездатність, формуються на базі найпростіших фізіологічних форм і не можуть повністю розвиватися, якщо ця база недостатньо міцна й диференційована, особливо при дистанційному навчанні, де найбільш доцільні музичні паузи, під час яких фізкультури кожним студентом добираються самостійно. Простежується таким чином велика варіативність серед студентів у спроможності утримувати свій мозок в робочому (напруженому) стані протягом тривалого часу, обробляти і запам'ятовувати обсяги інформації, швидко відновлюватись після перенавантажень. Таким чином бажання студента краще вчитися не завжди збігається з його можливостями, де причиною, здебільшого, є недостатня швидкість та якість переробки зорової інформації, швидкість та якість виконання вербальних операцій, кількісних і якісних показників пам'яті та уваги, яка перебуває у стані мимовільної відволікаючої напруги перед неочікуваною загрозою.

Отже, підсумуємо, одним з найбільш простих і доступних критеріїв встановлення ефективності розумової працездатності студентів для нас, викладачів, є їх успішність. Розумова працездатність характеризується також за кількістю та якістю виконаних розумових операцій за певний час. При обговоренні проблем, пов'язаних з розумовою працездатністю слід обов'язково брати до уваги наявність з боку викладача індивідуального підходу, при якому типи вищої нервової діяльності обов'язково враховуються. Велике практичне значення тут може мати поява нових комплексних технологій - аспектів працездатності як окремої людини, так і цілих соціально-демографічних груп в умовах масової тривожності, нервової напруги. Але єдина методологічна основа для визначення поняття "розумова працездатність" ще не сформована. Тому проблема інтегрального критерію розумової працездатності — проблема майбутнього. Автоматизація

навчальних процесів, використання електронно-обчислювальних машин — це тільки один зі шляхів її вирішення. Об'єднуючим і узагальнюючим мірилом розумової працездатності може стати продуктивність її за визначений час, що дає право прив'язувати цей показник до будь-яких умов діяльності людини, у тому числі в атмосфері постійної психологічної напруженості під час війни.

Література

1. Енциклопедія освіти \ Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1028 с.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. – Інститут освітньої аналітики. К. 2022.
3. Кизилова В.В. Теорія і практика мовленнєвої комунікації: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луганськ: Вид-во ЛНУ, 2011. 184 с.
4. Крижанівська В. В. Розумова діяльність і шляхи підвищення працездатності. К.: 2012, 110 с.
5. Магльований А.В. Закономірності взаємозв'язку розумової і фізичної працездатності студентів і методи оптимізуючого управління ними засобами фізичного виховання і спорту : Автореф. дис. ... докт.біол. наук. - К., 2020.
6. Максименко С. М. Генеза здійснення особистості / С.М. Максименко. К.: ТОВ «КММ». 2006. 240 с.
7. Українська освіта в умовах війни: монографія / за наук. ред. С.О. Терепищого. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 234 с.
8. Шевчук І.Б., Шевчук А.В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. Економіка та суспільство. 2022.

References

1. Kremen, V. H. (2008), *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.

2. Instytut osvitnoi analityky. (2022), Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk [Education of Ukraine under martial law. Information and analytical collection], Kyiv, Ukraine.

3. Kyzylova, V. V. (2011), Teoriia i praktyka movlennievoi komunikatsii [Theory and practice of speech communication], Vyd-vo LNU, Luhansk, Ukraine.

4. Kryzhanivska, V. V. (2012), Rozumova diialnist i shliakhy pidvyshchennia pratsezdatsnosti [Mental activity and ways to improve working capacity], Kyiv, Ukraine.

5. Mahlovanyi, A. V. (2020), “Regularities of the relationship between mental and physical performance of students and methods of optimizing their management by means of physical education and sports”, Abstract of Doctor dissertation, Kyiv, Ukraine.

6. Maksymenko, S. M. (2006), Heneza zdiisnennia osobystosti [Genesis of personality realization], TOV “KMM”, Kyiv, Ukraine.

7. Terepyshchyi, S. O. (2020), Ukrainska osvita v umovakh viiny [Ukrainian education under war conditions], Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, Kyiv, Ukraine.

8. Shevchuk, I. B., & Shevchuk, A. V. (2022), “ Educational analytics through the prism of war: challenges and opportunities for higher education in Ukraine ”, Ekonomika ta suspilstvo.

Отримано редакцією журналу / Received: 15.05.26

Прорецензовано / Revised: 22.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26